

Levina R. E. (1961). Narusheniya pisma v detej s nedorazvitiem rechi. Moskva: Izd-vo APN RSFSR (In Russian).

6. Пригода З.С. корекція дизорфографій в учнів 5-6 класів з тяжкими порушеннями мовлення: автореф. дис...канд.пед.наук: 13.00.03 / З.С.Пригода; Ін-т спец. педагогіки НАПН України. – К., 2014. – 20 с.

Pryhoda Z.S. (2014). Korektsiia dyzorfohrafii v uchniv 5-6 klasiv z tiazhkymy porushenniamy movlennia. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv (In Ukrainian).

7. Собо́тович Е. Ф. Психолингвистическая структура речевой деятельности и механизмы её формирования / Е. Ф. Собо́тович. – К. : ИЗМН, 1997. – 44 с.

Sobotovich E.F. (1997). Psiholingvisticheskaja struktura rechevoj dejatel'nosti i mehanizmy ejo formirovanija. Kyiv: IZMN (In Russian).

Pryhoda Z.S. The Formation of orthographic skill component of students with severe speech disabilities

Abstract. The components of orthographic skill are presented in the article. Reveals contemporary views on learning of spelling. Outlines new approaches to learning spelling rules. The stages of orthographic rule are presented.

Keywords: *severe speech disabilities, orthogramma, algorithm, spelling skills, spelling action, linguistic knowledge, spelling problems.*

Пригода З.С. Формирование орфографического письма у школьников с тяжелыми нарушениями речи

В статье представлены компоненты орфографического навыка, раскрыты современные взгляды относительно обучения орфографии, очерчены современные подходы к разучиванию орфографических правил, представлены этапы подачи орфографического правила.

Ключові слова: *тяжелые нарушения речи, орфограмма, алгоритм, орфографический навык, орфографические действия, лингвистические знания, орфографическая задача.*

УДК 376-053.4-056.263:796.41.012.35

Прокопенко О.А.

Значення музично-ритмічного виховання дітей з порушеннями слуху у молодшому шкільному віці

Анотація. У статті розкрито сутність музично-ритмічних занять та їх вплив на формування і розвиток особистості дитини з порушенням слуху в молодшому шкільному віці. Автором окреслено особливості проведення занять з ритміки, описано комплексний вплив музичних творів та фізичних вправ на становлення та розвиток дитини молодшого шкільного віку. У статті розкрито крекційно-розвиткову складову занять з ритміки та важливість проведення означених занять з дітьми молодшого шкільного віку, що мають порушення слуху.

Ключові слова: *молодший шкільний вік, дитина з порушенням слуху, музично-ритмічне заняття.*

Постановка наукової проблеми та її значення. За результатами досліджень вітчизняних та зарубіжних учених встановлено, що рухова активність, а саме танцювальні рухи, як потреба дитини в певній кількості,

складі та інтенсивності рухів, має важливе значення не лише для фізичного розвитку, зміцнення здоров'я дітей, а й ефективно впливає на їх інтелектуальний розвиток. Танцювальні рухи сприяють у пізнанні світу предметів, явищ, допомагають у отриманні практичних умінь і навичок. Науково доведено, що засоби фізичного виховання позитивно впливають на формування пізнавальної активності дітей, на розвиток психічних процесів, знижують рівень особистісної та ситуативної тривожності.

Проте методи проведення музично-ритмічних занять, що традиційно склалися в системі виховання дітей молодшого шкільного віку, що мають порушення слуху, не повною мірою сприяють їх ефективному психологічному розвитку, частково забезпечуючи корекційно-розвиткову та естетичну складову, концентруючись переважно на фізичній. Від так, науковий пошук буде спрямовано на дослідження музично-ритмічного виховання та особливостей корекційно-розвиткової складової у дітей з порушеннями слуху молодшого шкільного віку.

Аналіз останніх наукових досліджень. За результатами вивчення науково-методичної літератури нами встановлено, що музично-ритмічні заняття є одним із різновидів оздоровчо-розвиткового напрямку у вихованні дітей з порушеннями слуху. Як зазначає фізіолог І. Павлов, «... завдяки руху м'язів кора головного мозку працює інтенсивніше: покращується живлення головного мозку, нервові процеси набувають узгодженого характеру». На важливому значенні музично-ритмічних вправ наголошували у своїх дослідженнях низка вчених, зокрема Л. Божович, В. Мухіна, Р. Немов, С. Рубінштейн та ін.

Поширення та активного впровадження система музично-ритмічного виховання набула ще на початку ХХ століття у країнах Європи під назвою «метод ритмічної гімнастики». Автором означеного напрямку та методу виховання був Е. Жак-Далькроз, пізніше його учень В. Дорн за допомогою поєднання ритму, музики і руху вирішив завдання «виховання ритму за допомогою ритму», застосовуючи для цього спеціальні вправи, розвиваючи у дітей музичний слух, пам'ять, увагу, ритмічність, пластичну виразність рухів. Подальший розвиток система Жак-Далькроза отримала в дослідженнях його послідовників: Н. Александрової, В. Грінер, Н. Александрова, які доводили важливість ритмічного виховання в школі на основі поєднання ритму і музики.

Вітчизняні дослідження особливостей використання музично-ритмічних занять представлені у роботах Н. Александрової, В. Грінер, Н. Збруєва, Є. Конорова, М. Румер, Е. Шепуліним та ін. Досить детально систему музично-ритмічного виховання для дітей молодшого шкільного віку була розроблена у 50-60-ті роки Т. Бабаджан, Н. Ветлугіною, А. Кенеманом, Н. Метловим, Ю. Рвоскіною, М. Румером та ін.

Виклад основного матеріалу.

Розвиток відчуття ритму є одним із джерел підвищення життєвого тону людини, запорукою її мобільності, орієнтування у просторі. Ритмічні здібності є однією з універсальних базових здібностей людини. Міжсенсорні зв'язки, що перебувають в основі почуття ритму, сприяють розвитку рухової сфери,

перцептивних та когнітивних процесів, емоційних реакцій, мовної активності. Саме сприйняття ритму викликає багато кінестетичних почуттів. Ритм сприяє координації рухів, покращенню просторово-часової організації рухових актів, в тому числі і артикуляційних (мовнорухових). Оскільки піддруктям ритміки складає ритм, як біоритмічна основа функціонування організму, і музично-ритмічні рухи, як засіб розвитку психомоторної, емоційної та фізичної сфер організму.

Р. Бабенбакова вважає, що для нормального фізичного і психічного розвитку дитині з порушенням слуху необхідна рухова активність. Розвиток основних рухів дуже важливий для дітей означеної категорії. Він здійснюється як на заняттях, так і в самостійному повсякденному житті. Основними формами фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху є заняття з фізичної культури, рухливі ігри, музично-ритмічні заняття (ритміка) [1, с. 18].

Ритміка – одна з методик, що заснована на чергуванні частин або фаз рухів (а також самих рухів), визначених за тривалістю виконання та характером докладених зусиль, яка направлена на формування почуття ритму, тобто система фізичних вправ, яка побудована на зв'язку рухів з музикою. Вона сприяє вихованню пізнавальної, вольової та емоційної сфер особистості, гармонійному фізичному та художньому розвитку дітей, розвитку музичного слуху, уваги та сприйняття, комплексних видів пам'яті, виразності рухів, формує емоційну чуйність та музично-ритмічне почуття, вчить рухами виражати характер і темп музичного твору [4, с.126]. Усі рухи ритмічно-музичної гімнастики умовно можна класифікувати на вправи для рук і плечового поясу; вправи для м'язів шиї та тулубу; вправи для ніг і м'язів усього тіла [3].

Ритміка є складовою фізичного і музично-ритмічного виховання дітей. Вона сприяє гармонійному фізичному розвитку дітей, розвитку музичного слуху, музичної пам'яті, виразності рухів; знайомить дітей з музикою, танцями, піснями, вчить в рухах виражати характер і темп музичного твору

Як зазначалось, музично-ритмічна діяльність передбачає розвиток ритміко-рухових умінь і своєчасних моторних реакцій на конкретні зміни у музиці, пов'язані з її ритмічним малюнком. Зокрема, такий вид діяльності включає:

1. Виконання основних рухів (різних видів ходьби, бігу, стрибків) під музичний супровід у різних напрямках і з акцентом на певний рахунок (плескання, удар у бубон та ін.), з рухами рук і тулуба, з м'ячем.

2. Вправи ритмічної гімнастики, переважно загальнорозвиваючі та спеціальні з предметами (прапорцями, хусточками, м'ячами, квітами) і без предметів.

3. Танцювальні рухи, що містять елементи танців, які наближені за своєю структурою і динамічним режимом до танцю, який вивчається на занятті. А також танці різних жанрів (сучасні та народні) [3], [4].

Різноманіття танцювальних рухів, що використовуються в процесі навчання глухих дітей молодшого шкільного віку на заняттях музично-

ритмічного виховання, різнобічно впливаю на формування їх організму – прямо й опосередковано. Прямий вплив проявляється в безпосередній участі рухового аналізатора у процесі навчання, зокрема, у здатності виконувати різні рухові завдання, у русі голосових зв'язок та артикуляції губ, маніпуляції різними предметами. Опосередкований вплив полягає в тому, що м'язова діяльність викликає підвищення тону кори великих півкуль мозку, створюючи сприятливі умови не тільки для функціонування наявних зв'язків, а й створенні нових [5, с. 27-28].

У практиці роботи спеціальних шкіл для дітей з порушеннями слуху застосовуються ті ж способи навчання руховим діям на музично-ритмічних заняттях, що й з учнями, які не мають порушень функції слуху. Виняток – застосування словесних способів навчання танцювальних рухів. У цьому випадку рекомендується використовувати специфічні форми мови (дактиль, жесто-мімічне мовлення). Результати експериментальних наукових досліджень В. Коренберга, Ф. Цвінгера [2, с.12] та інших дають підставу стверджувати, що при виконанні рухової дії провідним виступає комплексний аналізатор, який синтезує дані всіх сприймаючих систем і забезпечує сприймання. Отже, для керування й регулювання рухових дій потрібна налагоджена робота всіх аналізаторних систем. «Випадіння» чи порушення діяльності одного аналізатора, у нашому випадку – слуху, призводить до уповільнення формування танцювальних рухів у процесі навчання. Слід зазначити, що на різних етапах формування танцювальних рухів домінуюча роль може належати різним аналізаторам і, зрештою, призводить до провідного значення рухового аналізатора у процесі контролю за рухами на етапі їх вдосконалення. Дослідження Н. Байкіної, М. Букуна, Б. Сермеєва дають підставу стверджувати, що випадіння чи порушення одного аналізатора подовжує й утруднює процес формування рухової навички, а саме – танцювальних рухів [4].

За дослідженнями Е. Медведевої, діти у молодшому шкільному віці прагнуть ритмічно рухатися під музику. Це пов'язано з природною потребою дітей у русі. Будь-які рухи поєднані з музикою та елементами ігри, діти виконують невимушено, а ритмічна гімнастика викликає у них радісні почуття, сприяє естетичному вихованню [3, с. 41].

На думку С. Євсєєва та Л. Шапкової, основним компонентом у вихованні дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху є визначення об'єму, змісту, структурованості, спрямованості, характеру і силі фізичних навантажень у залежності від розвитку рухових здібностей [1].

На заняттях ритміки для дітей з вадами слуху використовують біг, стрибки, ігрові вправи, елементи художньої гімнастики, танцювальні та імітаційні рухи. У роботі з дітьми молодшого шкільного віку музично-ритмічні заняття проводяться в таких варіативних комбінаціях:

1. У формі фізичних занять оздоровчо-тренуючого характеру (комплекс ритмічної гімнастики протягом 20–25 хвилин).
2. У вигляді «ритмічних блоків», що використовуються як частина фізичних занять (тривалістю 10–30 хвилин).
3. При проведенні ранкової гігієнічної гімнастики.

4. У показових виступах дітей на спортивних святах [1].

Основними завданнями, які реалізуються на заняттях ритміки для дітей із порушеннями слуху є загальноосвітні, загальнооздоровчі, навчально-виховні та корекційно-розвиткові:

- загальноосвітні (всебічний і психічний розвиток дитини);
- навчально-виховні (сприяння у формуванні пізнавального інтересу до музичних творів, виховання естетичного смаку; ознайомлення дітей з елементами українських народних танців і танців народів світу; виховання основ культури рухів під музику, морально-вольових якостей, інтересу і звички до занять ритмікою т.і.);
- корекційно-розвиткові (розвиток і корекцію темпоритмічного відчуття, координації рухів з мовленням, розвиток психомоторних функцій: дрібної моторики пальців та п'ястей рук, а також рухової пам'яті, стійкості розподілення і переключення уваги; розвиток музично-сенсорних здібностей: розуміння темпу і характеру музики, динамічної координації рухів т.і.);
- загальнооздоровчі (загартування і зміцнення здоров'я; всебічний психічний і фізичний розвиток) [3].

На думку Л. Кулаковського, рухи під музику є одним з найефективніших методів розвитку музичності – методом, в основі якого є природна рухова реакція на музику, яка притаманна кожній дитині» [5, с. 39]. Діти молодшого шкільного віку з порушеннями слуху дуже часто не повною мірою виконують основні рухи, часто таким дітям притаманна порушена координація, а саме кроки, стрибки, біг т.і. Виконуючи музично-ритмічні вправи, діти навчаються володіти своїм тілом засобами поєднання фізичних вправ та музики. Так, найпоширенішими вправами, що використовуються на заняттях з ритміки є наступні:

- на засвоєння основних рухів (крок, біг, стрибки та їх різновиди);
- на розвиток окремих груп м'язів та рухливості суглобів (загально розвиваючі вправи);
- для підвищення якості виконання рухів, які допомагають їм орієнтуватися у просторі;
- танцювальні рухи;
- на розвиток м'язового відчуття, м'язового тону (без музичного супроводу) [1], [3].

Виконання багатьох вправ передбачає використання додаткових допоміжних предметів: м'ячів, прапорців, стрічок тощо.

Окрім загальноосвітніх музично-ритмічних вправ, для дітей з порушеннями слуху, використовують окремі вправи, як то вправи на активізацію уваги, на розвиток дрібної моторики, вправи, що формують музично-ритмічне відчуття та сприймання та ін.

За результатами теоретичного аналізу, нами було встановлено, що система музично-ритмічного виховання спрямована на становлення і формування особистості шляхом впливу на неї музики та ритму з метою виховання пізнавальної, вольової та емоційної сфер. Завдяки різноманітній

тематиці музичних творів, музичних ігор т.і., розвиваються пізнавальні здібності дітей. Музично-ритмічні вправи розглядаються як вправи з вольового самоконтролю, оскільки дитина діє свідомо, виконуючи поставлені перед нею завдання. Ігри, танці вимагають своєчасної реакції на зовнішній подразник, своєчасного переключення з одного руху на інший, уміння швидко і точно його гальмувати або відтворювати.

Найбільш часто на музично-ритмічних заняттях і поза ними використовується рухлива гра. Як зазначав К. Ушинський, народні ігри є могутнім засобом виховання [1, с. 7]. В 60-х роках ХІХ століття М. Пирогов, пізніше Є. Водовозова, П. Каптерев підкреслювали, що рухлива гра як вид фізичної активності відповідає віковим можливостям і потребам дитини і є засобом її всебічного розвитку [5, с. 21].

Рух у формі гри або танцю як результат впливу механічної енергії на організм людини застосовувався в якості профілактичного і лікувального засобу починаючи з періоду зародження медицини. Лікування за допомогою руху припускає використання всіх видів і форм руху у якості лікувального каталізатора. Такі науковці як Л. Бонев, П. Слинчев, С. Банків пропонують для позначення даного виду терапії термін «кінезотерапія» як найбільш загальне визначення застосування різних форм руху, рухової активності та природних моторних функцій людини. Вони відносять кінезотерапію до групи неспецифічних діючих терапевтичних впливів. Музика в свою чергу впливає на підвищення якості виконання руху: поліпшуючи виразність, ритмічність рухів, їх чіткість, координацію, плавність та ін. Емоційна забарвленість рухів музикою надає їм енергію або легкість, великий розмах або стриманість і в той же час сприяє їх свободі й невимушеності. Рух з музичним супроводом позитивно впливає на розвиток слуху, уваги, пам'яті, виховує короткотривале та довготривале орієнтування, тобто здатність скоординувати рухи у часі і просторі, відповідно до різних метроритмічних малюнків музичного твору. Певна метрична пульсація, з якою пов'язані рухи дітей, викликають узгоджену реакцію всього організму: дихальної, серцевої, м'язової діяльності, - а також позитивно впливають на емоційну та вольову сферу особистості дитини.

Висновки. Спілкування з музикою прискорює різнобічний психофізичний розвиток дитини, покращуючи поставу; поглиблює дихання, посилює кровообіг; підвищує життєвий тонус. Рухи дітей дошкільного віку з порушеннями слуху, що відвідують музично-ритмічні заняття стають більш ритмічними, скоординованими, точними і впевненими. Як свідчить практичний досвід музично-ритмічних занять, дитина з порушеннями слуху, навіть у слуховому апараті не сприймаючи мову добре чує музичне звучання. А колективне проведення ритмічних занять забезпечує формування повторюваних наслідувальних рухів, здатності до орієнтування на загальний ритм рухів, відтворення дій за зразком та моделювання дій за аналогією. Крім того, це сприяє підвищенню рівня самооцінки дітей, довільній регуляції поведінки та розвитку міжособистісних відносин.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED):

1. Бабенкова Р.Д. Заняття по розвитку движений у дітей с порушенням слуха в дошкільних установах / Р.Д. Бабенкова, Г.В. Трофимова// методическіе рекомендації. – М.: Житть, 1973. – 32 с.
Babenkova R.D. (1973). Zanyatiya po razvitiyu dvizheniy u detey s narusheniem sluha v doskolnyih uchrezhdeniyah. Mjсква: Zhizn (In Russian).
2. Білецька І.В. Музично-естетичне виховання дітей з легкими порушеннями слуху / І.В. Білецька. – К. : Ліга, 2001. – 89 с.
Biletska I.V. (2001). Muzychno-estetychne vykhovannya ditey z legkymy porushennyamy. Kyiv: Liga (In Ukrainian).
3. Медведева Е.А. Музыкальное воспитание детей с проблемами в развитии и коррекционная ритмика / Е.А. Медведева. – М. : Крис, 2002, - 276 с.
Medvedeva E.A. (2002). Muzyikalnoe vospitanie detey s problemami v razvitii i korrektsionnaya ritmika. Moskva: Kris (In Russian).
4. Кагарлицька А.С. Специфіка та зміст музично-ритмічних занять у школі для дітей з порушеннями слухової функції (початкові класи) / А.С. Кагарлицька // Наука і освіта. – 2003. - № 4. – С.125-129
Kagarlytska A.S. (2003). Spetsyfika ta zmist muzychno-rytmichnyh zanyat u shkoli dlya ditey z porushennyamy sluhovoyi funktsiyi (pochatkovi klasy). Nauka i osvita, 4, 125-129 (In Ukrainian).
5. Кузьмичева Е.П. Методика развития слухового восприятия глухих учащихся: 1-12 классы: пособ. для учителя / Е.П. Кузьмичева. – М. : Просвящение, 1991. – 160 с.
Kuzmicheva E.P. (1991). Metodika razvitiya sluhovogo vospriyatiya gluhih uchashchihsy: 1-12 klassy: posob. dlya uchitelya. Moskva: Prosvyaschenie (In Russian).

Prokopenko O.A. Value musical-rhythmic education of children with hearing loss in younger school age

Abstract. The article reveals the essence of music and rhythmic activities and their impact on the formation and development of the child with hearing impairment in primary school age. The author of the marked features of the lessons of eurhythmics, described the combined effect of music and exercise on the formation and development of children of primary school age. The article disclosed correction-developing component classes in rhythm and the importance of these activities with children of primary school age with hearing impairment.

Keywords: *primary school age, the child with hearing impairment, musical-rhythmic activity.*

Прокопенко О.А. Значение музыкально ритмического воспитания детей с нарушением слуха в младшем школьном возрасте

Анотация. В статье раскрыта сущность музыкально-ритмических занятий и их влияние на формирование и развитие личности ребенка с нарушением слуха в младшем школьном возрасте. Автором обозначены особенности проведения занятий по ритмике, описано комплексное воздействие музыкальных произведений и физических упражнений на становление и развитие ребенка

младшего школьного возраста. В статье раскрыто крeкційно-розвиваючої составляющей занятий по ритмике и важность проведения указанных занятий с детьми младшего школьного возраста, имеющих нарушения слуха.

Ключевые слова: *младший школьный возраст, ребенок с нарушением слуха, музыкально-ритмическое занятие.*

УДК 159.972+376

Риндер І. Д.

Теоретико-емпіричне обґрунтування ефективності раннього втручання при розладах аутичного спектра

Анотація. Стаття присвячена обґрунтуванню ефективності раннього втручання для дітей з розладами аутичного спектра. Наводяться теоретичні положення та емпіричні результати досліджень на користь принципу «чим раніше тим краще» у порівнянні з принципом «почекаємо і подивимося». Робиться висновок про те що раннє втручання є більш ефективним оскільки: воно використовує потенціал пластичності нервової системи на ранніх етапах онтогенезу, дає можливість спрямувати компенсаторні механізми у правильному руслі, уникнути негативного впливу середовища зміненого синдромом аутизму та запобігти негативному впливу аутично-подібних рис батьків та сиблінгів.

Ключові слова: *розлади аутичного спектра, раннє втручання*

Розлади аутичного спектра (синдром Аспергера, синдром Канера, синдром Ретта, дитячий дезінтегрований розлад, неспецифічний первезивний розлад розвитку) – це порушення розвитку, які маніфестуються у ранньому віці та проявляються у наявності труднощів взаємодії та комунікації, стереотипної поведінки та інтересів [7]. За даними Центру контролю та попередження захворювань в США, які були отримані в 2014 році на вибірці 8-ми річних дітей, одна дитина із 68 має діагноз аутизму. Тобто, у кожної 68-мої новонародженої дитини діагностується аутизм. Спостерігається збільшення випадків аутизму оскільки цей показник є приблизно більшим на 30% ніж у 2008 (1 із 88), на 60% ніж у 2006 (1 із 110), на 120% ніж у 2002 та 2000 (1 із 150) [1]. Позитивні зміни відбуваються в діагностиці розладів аутичного спектра та інтервенції (втручання). Завдяки дослідженням, вже починаючи з 3–12 місяців можна ідентифікувати дітей, які швидше всього отримають діагноз аутизму в майбутньому [6]. Постановка діагнозу є вже можливою в 2–3,5 роки., тоді як раніше постановка діагнозу затягувалася до 4–5-го року життя. Відносно втручання: фахівці переорієнтувалися зі ставлення «почекаємо і побачимо» на ставлення «чим раніше тим краще». Однак, в літературі не робиться акценту на тому чому власне раннє втручання є більш перспективним. Саме тому ми спробували привести деякі теоретичні позиції та емпіричні дослідження, які обґрунтовують ефективність раннього втручання.

1. Високий рівень нервової пластичності на ранніх етапах онтогенезу. Виокремлюють такі стадії розвитку нервових клітин: гістогенез (народження нервових клітин), міграція клітин, диференціація клітин, дозрівання клітин